

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Маяка А., студ. гр. ПР-54
наук. керівник – д.і.н., доц. С.І. Дегтярьов

Життя та творчість Алли Горської*

Алла Горська – талановита художниця, правозахисниця, одна з лідерів «шестидесятників», патріотично налаштований митець, належала до групи молодих поетів, мудра, сильна, хоробра жінка, яка боролася за людські права в 1960-х роках. Алла Горська є справжнім взірцем для наслідування. Радянський устрій зламав життя тисяч людей. Під покривом «задля загального блага» реалізувалися мільйони безжалісних злочинств.

Алла Горська народилася 18 вересня 1929 р. у м. Ялта. Її батько, Олександр Валентинович, працював у державних установах. У 1932 р. сім'я Горських змушена була переїхати до Москви, оскільки батько отримав там престижну посаду, але через нелюбов чоловіка до Москви, Горські через рік переїжджають до Ленінграду, де Олександр Валентинович став директором Ленінградської кіностудії. Мати Олена працювала дизайнером костюмів, ніколи не намагалася зробити кар'єру. У 1939 р. батько художниці змушений був поїхати на фінську війну, задля зйомок фільму «Його звали Сухе-Батор». Далі розпочалася Велика Вітчизняна війна. Старший на 10 років брат А. Горської Арсен влітку 1941 р. пішов до народного ополчення, згодом змушений був воювати на Ленінградському фронті і навесні 1943 р. загинув. Влітку цього ж року жінки були евакуйовані до Алма-Ати, де

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

зустрілися з Олександром Валентиновичем, але сім'я жила там недовго і через декілька місяців переїхали до Києва. Освіту Алла Горська здобула саме там. З 1946 р. вона навчалася в Київській художній школі імені Шевченка, яку закінчила з медаллю в 1948 р., потім вступила на живописний факультет Київського художнього інституту. В інституті вона познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком, Віктором Зарецьким, з яким одружилася влітку 1952 р. За два роки Алла закінчила інститут та почала працювати за фахом у галузі станкового й монументального мистецтва [4].

Творчий шлях художниці розпочався досить успішно. Після повернення на батьківщину Аллі важко було розмовляти українською, на відміну від її чоловіка, який був родом з Сумщини, тож жінка вирішила українізуватися та загітувала на це деяких своїх подруг. Художниця підключилася до процесу національного відродження, стала розмовляти виключно українською мовою, навіть брала уроки у Надії Світличної [1]. Алла доклала зусиль до організації Клубу творчої молоді «Сучасник», якому дала пристанок у власній хаті. Причиною створення «Сучасника» був приїзд канадської делегації, яка мала за мету відвідати молодіжні клуби. Так і був створений гурт лише за півгодини. Клуб швидко перетворився на неформальне згуртування, до нього тягнулися молоді літератори, художники, композитори та режисери. До Клубу також належали Іван Драч, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Ірина Жиленко, Михайлина Коцюбинська, Микола Вінграновський, Лесь Танюк, Іван Дзюба та інші. Горська згадувала: «Почалося з загальнодемократично-інтернаціонального напрямку, а у нас була національна ідея – відродження нашої історії, культури. Ми вже мали сформульовані проблеми. З нами рахувалися. Потім прийшла ще група художників – і нас

стало дуже багато». Алла брала активну участь у організації мистецьких та літературних вечорів, які стали відомими та мали розголос по всьому літературному полю України. Горська також допомагала в підготовці Шевченківських свят. В 1964 р. у Київському національному університеті було створено Шевченківський вітраж, де був зображений сам поет з погрозливим виразом обличчя, Шевченко однією рукою пригортав до себе жінку-Україну, а в іншій – тримав книгу. На вітражі були слова: «Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло них поставлю слово» [6]. Влада оцінила це як ідейно-ворожий задум, у результаті вітраж було грубо знищено, а Алла виключена зі Спілки художників України [5].

Одного разу декілька членів клубу вийшли на прогулянку до Биківнянського лісу, пообіч малеча ганяла м'яча та випадково один з хлопчаків поцілів до ніг Симоненка, поета кинуло в жар, коли він побачив, що замість м'яча діти гралися простреленим дитячим черепом. Саме тоді дисиденти захотіли дізнатися правду про злочини Лук'янівського цвинтаря. Вони домоглися заснування урядової комісії з розслідування, до складу якої увійшла і Алла Горська. Виявилось, що злочин було скоєно співробітниками НКВС [4]. Після цього Симоненка було жорстоко побито, а Горська втратила роботу в Києві. Алла повинна була знайти нову роботу, тож разом з іншими митцями вони зробили ряд декоративно-монументальних речей на території Донбасу. Там вона створила такі полотна, як «Дерево життя», «Земля», робила декорації для різноманітних спектаклів.

У 1964 р. влада заборонила діяльність Клубу творчої молоді, а через рік розпочалися масові арешти інтелігенції. Алла Горська розпочала правозахисну діяльність. Вона була присутня у Львівському суді над В. Чорноволом,

написала протест проти незаконних дій суду, листувалася з відбуваючими покарання людьми в таборах, допомагала їхнім сім'ям. Жінку викликали до Івано-Франківська свідчити у справі О. Морозова, але вона відмовилася. У 1968 р. Алла Горська підписала колективного листа на ім'я Л. Брежнєва, О. Косигіна й М. Підгорного з запитом припинити незаконні державні процеси. Цей лист став відомий під назвою «Лист-протест 139-ти» [5]. Документ був написаний у толерантній формі, обережно та стримано. У ньому зверталась увага на рішення XX з'їзду КПРС, порушення комуністичних законів. Після невеликої перерви розпочались репресії проти підписантів. По Києву та Україні ходили поголоски про існування терористичного бандерівського угруповання, яке «скеровується» спецслужбами із Заходу. Одним з керівників цього об'єднання називали Аллу Горську [8]. Художниця кинула виклик середовищу, вихідцем з якого була сама, а отже, стала мішенню №1 серед «шестидесятників». Загалом за «шестидесятниками» неприховано стежили, часто відкрито погрожували, біля будинку Горської з'явилися топтуни, це був знак, що арешт поряд. Жінку часто викликали до КДБ, з нею проводилися специфічні розмови, її закликали отямитися, переглянути своє відношення до радянської системи. Сусід Алли по комунальній квартирі розповів, що в 1964 р. КДБ було дозволено встановити стаціонарний мікрофон, тобто телефон Горської прослуховували.

У 1970 р. Алла поїхала до Василькова, поряд Києва, там вона хотіла забрати у свого свекра швейну машинку «Зінгер». Чоловік Алли не дочекався її повернення додому, схвильований він хотів викликати жінку на телефонні переговори, але телефоністка повідомила, що Алла не прийшла до переговорного пункту [7]. 1 грудня Віктор Зарецький вирушив до Василькова, але будинок його

батька був порожнім. Уже в самому від'їзді Горської до свекра видно слід гебітського інсценування. Іван Зарецький у телефонній розмові повідомив, що замовив машину на шосту годину ранку. Припускають, що «нові знайомі» старого у Василькові, де він жив сам, знаючи його обставини, подали думку йому дешево й комфортно організувати машину для перевезення швейної машинки, призначивши дуже дивний і незручний час. За чотири дні Аллу знайшли вбитою у погребі свекра. Слідчі заарештували Зарецького, наполягали на зізнанні, начебто він зі своєю коханкою вбив дружину. Через декілька днів на залізниці за 34 км від Василькова знайшли труп свекра з відрізаною потягом головою, тоді версія була замінена на іншу, начебто Зарецький-старший зарубав сокирою Горську через особисту неприязнь, а, отямившись, кинувся під потяг [1]. Через деякий час, коли Вікторіві повертали особисті речі вбитих, він запитав, чи не страждала його дружина перед смертю. Офіцер відповів: «Убито одним ударом, професійно». Офіційним рішенням прокуратури було обвинувачення Івана Зарецького у вбивстві невістки через особисті мотиви, але Зарецький ходив з палицею, переніс інфаркт, тож на скоєння такого злочину не мав сил. На початку 1990-х років провели декілька журналістських та громадських розслідувань. Київський історик Сергій Білокінь познайомився з цією справою. Справу проаналізував юрист Борис Пилипович Тимошенко, який знайшов у ній безліч нестыковок, вважається, що справу можна цілком розцінювати, як сфабриковану [3].

Похорони Горської планувалися на Байковому кладовищі, але там ховати жінку заборонили, тож похоронили її за містом. Після поховання ходили чутки, начебто до смерті художниці причетні «націоналісти», були чутки, що Аллу вбили за її ідейні переконання [7].

Роботи Горської прикрашають школи, ресторани, музеї і сьогодні. Такі картини як “Автопортрет з сином” (1960), “Портрет батька” (1960), “Абетка” (1960), “Біля річки” (1962-1963), “Портрет В. Симоненка” (1963), мабуть, відомі кожному. На честь великої художниці у Львові названо вулицю, у Києві – провулок.

---

1. Алла Горська – видатна українка, жертва «руського міра»: [підгот. Ганна Черкаська / радіо Ера-фм]. – 10 листопада, 2015.

2. Гунько О. Алла Горська перейшла на українську мову у зрілому віці / Олександр Гунько // По-українськи: газета. – Київ, 17 вересня, 2009. – Вип. 897. – С. 14.

3. Зарецький О. Смерть Алли Горської / Олексій Зарецький // Дзеркало тижня. – 15 квітня. – 2005. – Вип. 14. – С. 5

4. «Країна Інкогніта»: Алла Горська: [інтерв'ю з доктором фізико-математичних наук, членом Асоціації українських письменників Максимом Стріхою / спілкувався Сергій Грабовський / радіо Свобода] // Культура. – 28 грудня. – 2015.

5. Мистецька сторінка [<http://storinka-m.kiev.ua>]: Алла Горська – українська художниця, правозахисниця, одна з лідерів «шестидесятників».

6. Тарнашинська Л.Б. Плеяда нескорених / Л.Б. Тарнашинська. – Київ, 2011. – С. 8-14.

7. Цалик С. Убито одним ударом, професійно / С. Цалик // Країна. – 25 листопада. – 2010. – С. 2.

8. Якутенко А. Алла Горська – не відрікатися до кінця / А. Якутенко / Я – кореспондент. – 24 січня. – 2013. – С. 5.